

štivo u smislu izgradnje svakog čitatelja i kao vrlo koristan priručnik za stručna i znanstvena istraživanja, kako na područjima književnosti i jezikoslovlja tako i na područjima društvenih znanosti, povijesti, sociologije, i drugih disciplina.

Agneza Szabo

Stjepan Tomislav Poglajen, *Božje podzemlje*, Verbum, Biblioteka Tempus 14, Split, 2006, 294 str.

Urednik Petar Balta u Popratnoj riječi prvom hrvatskom izdanju ovoga djela ističe da ja to »potresna i uzbudljiva ispovijest svećenika Stjepana Tomislava Poglajna (1906.–1990.), nesumnjivo jednog od najzagonetnijih i najosebujnijih Hrvata dvadesetoga stoljeća, koji je žalost kod nas u domovini gotovo nepoznat.« U duhu kršćanskoga personalizma Poglajen je oštrim perom i riječju napadao sve totalitarizme: fašizam, nacizam i komunizam. Da ne bude uhvaćen, živio je konspirativno. Tako je on kao autor izvornoga američkog izdanja *God's Underground* (1949) potpisan kao Father Georges, što je bio samo jedan od desetak međunarodnih Poglajnovih pseudonima.

Za objavljivanje ove knjige najzaslužniji je biskup Fulton J. Sheen, poznati televizijski propovjednik. On je Poglajna upoznao u Kini kao »profesora Yorisa«, koji je još do 1949. na katoličkim sveučilištima držao predavanja o stvarnosti komunizma u sovjetskoj Rusiji. Susretao ga je zatim u Americi kao »patra Georges«. Doznao je za njegova zanimljiva pastoralna iskustva iz Hrvatske do 1942, a zatim za njegovo konspirativno evangelizatorsko djelovanje u ilegali Božjeg podzemlja u Slovačkoj, Mađarskoj, Češkoj i Rusiji. Pokušao ga je nagovoriti da sve to opiše, ali mu je revni evangelizator odgovorio da nema vremena opisivati povijest jer ju nastoji stvarati! Dogovorili su se da novinarka Gretta Palmer opi-

še njegova evangelizatorska iskustva u knjizi.

Predgovor američkom izdanju iz 1949. napisao je veoma zanimljivo sam biskup Sheen (str. 9–14). Poglajnov uvod (str. 15–17) ističe vjeru u opstojnost i djelotvornost podzemnih pokreta otpora na temelju kršćanskih vrednota. Stoga poziva sve čitatelje »da se pridruže kratkom zazivu koji će jednog dana osloboditi ovaj narod: Spasitelju svijeta, spasi Rusiju.«

Knjiga ima 19 poglavlja. Pisana su u prvom licu, kako je autor pripovijedao. Poglavlje 1. iznenađuje svojim naslovom »Sovjeti Bogu nude primirje«. Riječ je o taktiziranju Sovjeta, kako primiriti građane koji su u duši kršćani, da se u ratnom vihoru ne okrenu protiv svoga komunističkoga i ateističkog vodstva. U 2. poglavlju prikazan je dolazak nacista u Zagreb u travnju 1941. Gestapo traži Poglajna, koji započinje život u tajnosti i odlazi u Split. Tamo djeluje među mladima u poluilegali, ali početkom 1943. dobiva izgon. Pripovijedanje postaje sve napetije pa više ne registriamo broj poglavlja. Odlazi u Slovačku s putovnicom na majčino prezime Kolaković, zanimanje liječnik, a za širu javnost »profesor Kolaković«. Organizira podzemnu Crkvu s 5–6 članova. Svima daje konspirativna imena, pa i on postaje Vlado. Gestapo ga nanjuši i on bježi u šumu, i pridružuje se slovačkim partizanima. Krajem 1944. dolazi Crvena armija. On uspostavlja kontakte i među vojnicima otkriva vjernike. U većini crvenoarmejaca duboko se razočarao. »Kad god bi Rusi 'oslobodili' neko područje, dogodio bi se kolektivni živčani slom.« Stvar za koju se toliko žrtvuju zapravo je golema obmana, pa se od očaja opijaju i pljačkaju. U tim neprilikama djelovao je kao liječnik, a krišom i kao svećenik. Otkrio je mnoge prikrivene vjernike. S nekima se sprijatelji, pa su mu pomogli da potajno oputuje u Rusiju. Tamo otkriva Božje podzemlje. Došao je i do Moskve. Želio je pomiriti »Striku i Oca«, tj. Staljina i

Papu, tako da se komunizam odrekne ateizma. Staljina nije ni sreo, pa se razočaran vratio, ali su ga u Pragu uhitili i zatvorili kao vatikanskoga špijuna, o čemu su odmah i novine pisale. (U arhivskoj je građi pronađeno da je vijest o njegovu uhićenju odmah poslana u Moskvu i u Beograd!) Ugledni prijatelji Slovaci uspjeli su ga izvući iz zatvora. Vratio se u Bratislavu. Prijatelji su mu pribavili lažnu putovnicu. Pronašao je vlak s povratnicima za Bruxelles i uskočio u zadnji čas. Tako je spasio glavu i ponovno bio na slobodi. Nastavio je putovanje do Pariza, a zatim u Rim. Tamo je o svom djelovanju izvijestio vrhovne crkvene poglavare. A zatim je nastavio Božje poslanje neumornog i neuhvaljivog evangelizatora globusa. Inače je bio inkardiniran (upisan kao član)

u Splitskoj nadbiskupiji, a glavno mu je sjedište bilo u Parizu, gdje sam se i osobno s njime susretao kao voditelj tamnošnje Hrvatske katoličke misije.

Ovaj prvi hrvatski prijevod priređen je na moj poticaj. Stoga me je urednik zamolio da napišem pogovor. To sam rado učinio saževši i nastavak toga izvanredno zanimljivog i plodnog života pod naslovom »Pater Poglajen — alias profesor Kolaković — apostol u najtežim vremenima XX. stoljeća« (str. 277–292).

Vladimir Horvat

Ferdinand Takáč, *Uzničke uspomene Hrvata isusovca za komunizma u Slovačkoj*, Biblioteka Svjedoci i uzori — 9, Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove — Matica slovačka–Zagreb, Zagreb, 2006, 182 str.

Autor ove potresne knjige je otac Ferdinand Takáč, slovački isusovac hrvatskoga podrijetla, rođen 1920. u mjestu Hrvatski Grob nedaleko Bratislave. U vrijeme Drugoga svjetskog rata (1941–1944) studirao je kao stipendist na Pravnome fakultetu u Zagrebu. Zbog majčine smrti i ratnih neprilika vratio se

u Slovačku ne dovršivši studij, te je radio kao novinar kršćanske usmjerbe u listu novoosnovane Demokratske stranke »Glas«. Nakon boljševičkoga prevrata godine 1948. kao dopisnik spomenutoga lista dobio je otkaz. Za blagdan sv. Ignacija te godine, kao zreli dvadesetosmogodišnji muškarac koji je o toj namjeri već nekoliko godina razmišljao, stupio je u novicijat Družbe Isusove. U poznatoj Barbarskoj noći s 13. na 14. travnja 1950. zajedno sa svojom redovničkom subraćom, a dijeleći sudbinu i ostalih redovnica i redovnika u tadašnjoj Čehoslovačkoj, odveden je u koncentracijski logor i određen za građevinske poslove na brani kod Púchova. Unatoč teškom radu uspio je potajno završiti filozofsko–teološke studije, a za svećenika ga je 1955. zaređio također isusovac Ján Korec, tada tajni biskup, a sada kardinal. O njegovu ređenju apsolutno ništa nisu znali ni njegovi najbliži: otac, sestra i dva brata!

Samo šest mjeseci nakon ređenja bio je uhapšen, te sljedeće godine nakon groznih saslušanja, na iskonstruiranom procesu, osuđen na osam godina zatvora! Nakon amnestije godine 1960. o. Takáč je radio kao pomoćni radnik na popravcima kućnih dizala, izučivši pritom i zanat servisera dizala. Nakon »Pražskog proljeća« bio je zaposlen u listu »Katoličke novine«, ali je već 1. svibnja 1970. zbog »normalizacije odnosa« morao napustiti uredništvo. Od tada se bavio redovitim svećeničkim poslovima, osobito vodenjem duhovnih vježbi te prevodenjem mnogih knjiga vjerskoga sadržaja s hrvatskoga na slovački jezik. Hrvatskoj kulturnoj javnosti Ferdinand Takáč poznat je kao autor prvoga standardnog *Hrvatsko–slovačkog rječnika* (Školska knjiga, 2000) te djela *Rječnik sela Hrvatski Grob* (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2004). Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu dodijelio mu je naslov počasnoga doktora godine 2002.

Pater Takáč je svoja potresna svjedočanstva, protkana zapažanjima rafinirana duha odgojena u školi isusovačke du-